

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش جمهور

مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری

گزارش جمهور / ضمیمه فصلنامه تخصصی نامه دولت اسلامی / شماره ۴۹ / ششم شهریور ۱۳۸۷

تجارت خارجی و صادرات در دولت نهم؛ رویکردها و دستاوردها

تهیه و تدوین:

سازمان توسعه تجارت وزارت بازرگانی و
معاونت پژوهشی مرکز پژوهش و اسناد

گزارشهای جمهور لزوماً دیدگاههای مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری نمی باشد.

نشانی: تهران، خیابان جمهوری، خیابان دانشگاه جنوبی، پلاک ۱۸۷

تلفن: ۶۴۴۵۳۱۰۴ - ۶۴۴۱۳۱۰۳ - ۶۴۴۱۹۲۳۹

E-mail: RDC@GOVIR.IR

سخن نخست

سازمان توسعه تجارت وزارت بازرگانی به عنوان متولی برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و اعمال نظارت عالی در امر تجارت خارجی در دولت نهم با رویکردهای توسعه یکپارچه و راهبردهای تجارت خارجی در سطح کشور، نوسازی و روان‌سازی جریان تجارت خارجی با بهره‌گیری از الگوها و فناوریهای نوین، همکاری و مشارکت در جهت توسعه تجارت خارجی و واگذاری امور تصدی‌گری صادرات به بخش خصوصی، تدابیری اتخاذ نموده که منتج به دستاوردهای مهمی در حوزه صادرات غیرنفتی و تجارت خارجی شده است.

در شماره پیش روی از سلسله گزارشهای جمهوری با استفاده از گزارش سازمان توسعه تجارت وزارت بازرگانی؛ تحولات تجارت جهانی و منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، عملکرد بخش صادرات غیرنفتی و همچنین عملکرد بخش واردات به انضمام اقدامات معاونتها و سازمانهای مختلف وزارت بازرگانی در موضوع بازرگانی خارجی از آغاز دولت نهم تا پایان سال ۱۳۸۶، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است که اهم آن، تقدیم مخاطبان ارجمند می‌گردد.

معاونت ارتباطات و اطلاع‌رسانی
مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری

فرازهایی از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی

- آرزوی حقیقی من این است که با تلاش و غیرت عمومی ملت ایران، روزی قادر باشیم در چاه‌های نفت را ببندیم و اقتصاد کشور را بر اساس منابع غیرنفتی بنا نهیم.
- کاری کنید که ما بتوانیم از تنوع در تولید اقتصادی و صادرات و استفاده داخلی کشور برخوردار باشیم و ان شاءالله از همه ظرفیتهای کشور استفاده کنیم.

رونق صادرات؛ در گرو تولید داخلی^۱

- صادرات ایران باید مایه آبروی کشور باشد. روابط اقتصادی به ویژه صادرات به کشورهای مختلف از اولویتهای روابط بین ملتها و پشتوانه دولتهاست و این روابط همچون نخهای باریکی است که در مجموع به طنابهای ضخیم تبدیل می‌شود که بدخواهان نظام اسلامی نمی‌توانند آن را پاره کنند.
- یکی از برجسته‌ترین تصمیمات، کاهش نرخ تسهیلاتی بود که در اختیارشان (صادرکنندگان) قرار می‌دهیم. به علاوه، نحوه تخصیص تسهیلات ارزی تصویب شد که بتواند به راحتی در اختیار صادرکنندگان قرار بگیرد.
- تلاش دولت بر این است که خود را از دخالت و مانع تراشیهای بی‌مورد کنار بکشد و راه را برای تحرک خوبی که باید صادرکنندگان ما داشته باشند، باز کند.
- تلاش دولت این است که مقرراتی وضع کند که ثبات داشته باشد؛ یعنی یک ثبات رفتاری از مجموعه دولت تنظیم بشود که صادرکنندگان برای مدتی طولانی با شرایط پایداری مواجه شوند و بتوانند خود را تنظیم کنند.
- تولید داخلی باید با هدف صادرات برنامه‌ریزی بشود. پس تولید و نگاه صادرات باید سازماندهی بشود و البته این نیازمند حاکمیت نگاه علمی است.
- همه باید تلاش کنیم که کالا و خدمات ایران در دنیا معتبر باشد. نام ایران باید معتبر باشد. صدها سال، تولیدکنندگان، صادرکنندگان و نام ایران عزیز برای مصرف کنندگان بخش عمده‌ای از جهان، بسیار بسیار معتبر بوده است.
- پایه توسعه بازار ما در عرصه جهانی، کسب اعتبارات است و همه باید در این زمینه تلاش بکنیم. نباید اجازه بدهیم منافع زودگذر برخی به این منفعت ملی آسیب بزند و منافع دراز مدت یک ملت را به خطر بیندازد.

۱. گزیده ای از بیانات ریاست محترم جمهوری در خصوص صادرات به مناسبتهای مختلف.

مقدمه

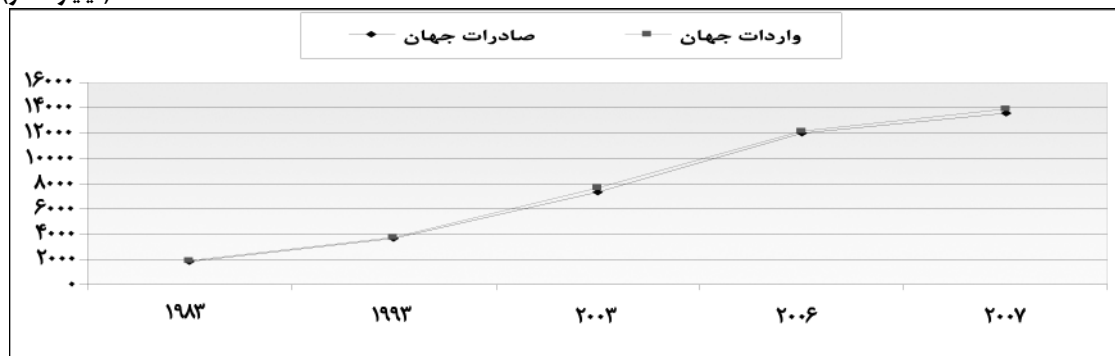
تجارب موفق کشورهای پیشرو در عرصه اقتصادی، حاصل تلاش و توجه آنها به توسعه صادرات و افزایش سهم آنان در تجارت جهانی است. در شرایطی که اقتصاد جهان شتابان به سوی تغییرات اساسی در حرکت است، دستگاه‌های ذیربط در امر صادرات از جایگاه ویژه‌ای در گسترش فعالیت‌های تجاری و رقابتی ساختن کسب و کارها در کشورهای جهان برخوردار بوده و نقش مهمی در توسعه اقتصادی ایفا می‌نمایند. بنابراین، تجارت خارجی در شکوفایی اقتصادی هر کشوری از نقشی ممتاز و بی‌بدیل برخوردار است. سازمان توسعه تجارت وزارت بازرگانی به عنوان نهاد هدایتی و حمایتی در عرصه صادرات غیر نفتی کشورمان، در راستای سند چشم‌انداز و اهداف برنامه چهارم توسعه از جمله توسعه تجارت خارجی کشور با محوریت توسعه صادرات غیرنفتی، نوسازی و روان‌سازی ساختار تجاری، بهبود تراز بازرگانی کشور، تقویت توان رقابتی محصولات و خدمات صادراتی در بازارهای بین‌المللی، افزایش درآمدهای صادراتی و تلاش در جهت بالا رفتن سهم کشور در تجارت جهانی، گام‌های مهمی برداشته است. بی‌شک در طی سال‌های اخیر با توجه به رویکردهای دولت نهم که جهت‌گیری اصلی آن در حوزه تجارت خارجی، بهبود صادرات غیرنفتی و هدفمند کردن واردات بوده، اقدامات برجسته‌ای صورت گرفته است که در گزارش حاضر به اهم این رویکردها و دستاوردهای حاصله پرداخته می‌شود.

الف. تحولات تجارت جهانی و عوامل محرکه آن

تجارت جهانی، در سه سال اخیر نیز همانند چند دهه گذشته با شتابی تندتر از تولید جهانی رشد نموده است. در سال ۲۰۰۷، صادرات جهان به حدود ۱۳/۷ هزار میلیارد دلار (۱۳/۶ تریلیون دلار) رسیده و واردات جهان نیز در سطح ۱۳/۹ هزار میلیارد دلار (حدود ۱۴ تریلیون دلار) قرار گرفت.^۱

نمودار شماره ۱- روند تجارت جهانی طی سالهای ۲۰۰۷-۱۹۸۳

(میلیارد دلار)

عوامل گوناگون و متعددی در این تحولات نقش داشته است که پاره ای از آنها ساختاری و دوربرد و برخی دیگر به نوسانات ادواری، تحولات نوظهور، کوتاه مدت و مقطعی باز می‌گردند که اهم آنها عبارتند از:

۱. عوامل ساختاری و دوربرد

- توسعه شرکتهای جهانی و چند ملیتی و افزایش نقش بلامنازع آنها تقریباً در تمامی عرصه‌های تجارت کالا و خدمات از کالاهای اساسی و کشاورزی (حوزه‌های سنتی و تاریخی نفوذ شرکتهای چند ملیتی) گرفته تا محصولات دینامیک صادراتی جهان و محصولات مبتنی بر فناوریهای نو و برتر؛

۱. تفاوت صادرات و واردات جهان به مبنای محاسبه صادرات FOB در آمارهای جهان و CFR برای واردات (با احتساب هزینه حمل و نقل) و نیز برخی مغایرتهای آماری بین کشورها باز می‌گردد.

- آزادسازی تجارت تقریباً در تمامی کشورهای جهان، کاهش سطح تعرفه‌ها به ویژه تعرفه‌های غیرکشاورزی، حذف یا کاهش موانع غیرتعرفه‌ای و تأسیس سازمان جهانی تجارت (WTO) که اکنون ۱۵۲ کشور عضو آن هستند و حدود ۹۵ درصد تجارت جهانی را پوشش می‌دهد؛

- کاهش قیمت‌های محصولات صنعتی در روند دوربرد (پنجاه ساله) که موجب جریان‌های مصرفی عظیم کالاهای صنعتی و دسترسی جمعیت‌های به حاشیه رانده شده از گذشته به کالاهای مزبور بوده است؛

- آهنگ رشد چشمگیر سرمایه‌گذاری‌های خارجی و به ویژه سرمایه‌گذاری مستقیم؛

- تعمیق روند گسترده و بی‌پیشینه جهانی شدن در همه ابعاد اقتصادی و تجاری، اجتماعی و سیاسی و بین‌المللی و یکپارچه شدن جهان و در همان حال در کنار ایستادگیها در برابر یکسان‌سازی فرهنگی؛

- رشد چشمگیر قیمت اغلب کالاهای اساسی و کشاورزی در جهان ناشی از عوامل طبیعی تازه وارد نظیر خشکسالی در برخی مناطق جهان (آسیا، آفریقا و برخی مناطق آمریکا)، کاهش ارزش دلار و قرار گرفتن کالاهای اساسی در سید رفتارهای سوداگران بازرگانان و سرمایه‌گذاران عالم و نیز کارکرد پیچیده بازارهای در هم تنیده انرژی، کالاهای اساسی، زمین و مسکن، اوراق بهادار و سهام؛

- افزایش قیمت کالاهای صنعتی در سالهای اخیر متعاقب تحولات یاد شده فوق؛

- عدم توازن‌های عظیم مالی جهان؛

- احساس نامنی جهانی ناشی از سیاستها و تحرک‌های برخی قدرتها و تشدید آن که انسانها را به فعالیتهای زودبازده و پرسود و به سمت تجارت و نه سرمایه‌گذاری‌های دوربرد مبتنی بر پایین بودن نااطمینانیهها در گذشته می‌راند؛

- روند بی‌ بازگشت قدرت‌گیری کشورهای مختلف، ظهور قدرتهای منطقه‌ای و جهانی جدید در حین روند یکجانبه‌گرایی مورد علاقه برخی قدرتها با چند جانبه‌گرایی و پیگیرانه، مستمر، زیرکانه و مبتنی بر همکاری و تضاد قدرتهای دیگر؛

- افزایش ثروت و قدرت جهان اسلام. نکته قابل‌اهمیتی که شاید کمتر بدان توجه شده، آن است که به جهت افزایش قیمت کالاهای اساسی، اولیه و انرژی در جهان که اغلب کشورهای اسلامی صادرکننده آنها بوده‌اند، و نیز به دلیل ریسک‌های ژئوپولیتیکی، منابع کشورهای اسلامی بیشتر از گذشته در درون این کشورها و در بخشهایی نظیر املاک و مستغلات و تولیدات جایگزین واردات، مصرف می‌شود و ثروت جهان اسلام را ظرف سه سال گذشته چند برابر کرده است. اگر ارزیابی و قیمت‌گذاری به نرخ روز از ذخایر نفت و گاز، معادن و منابع طبیعی جهان اسلام صورت گیرد، این یافته تکان دهنده خواهد بود؛

- پدیدار شدن شبکه‌های عظیم تولید جهانی و محصولات جهانی که تشخیص تعلق آنها به یک پهنه خاکی مشخص و مرزهای ملی، دشوار و دشوارتر می‌گردد؛

- تلاش سامان‌یافته و هدفمند برای مضمحل کردن الگوهای فرهنگی ملل مختلف و یکسان‌سازی همه فرهنگها، علایق و نگرشها، الگوهای مصرفی و ...؛

- گسست دایمی و تدریجی اقشار اجتماعی نوظهور و تازه ثروتمند در تمامی ملل جهان از هویت و گذشته خود و حرکت آنها از مسیر خود مصرفی و خودکفایی به دنیای مصرف محصولات (کالاها و خدمات) جدید، تنوع‌گرایی و اسراف و در نتیجه به حاشیه رفتن شمار زیادی از ملت‌ها و اقشار و گروه‌های اجتماعی و فرو افتادن میلیاردها نفر از جمعیت جهان در دور باطل فقر و عقب ماندگی به خصوص در کشورهای بسیار کم توسعه یافته (LDC) و کشورهای در حال توسعه.

۲. عوامل گذرا و مقطعی و نوسانی

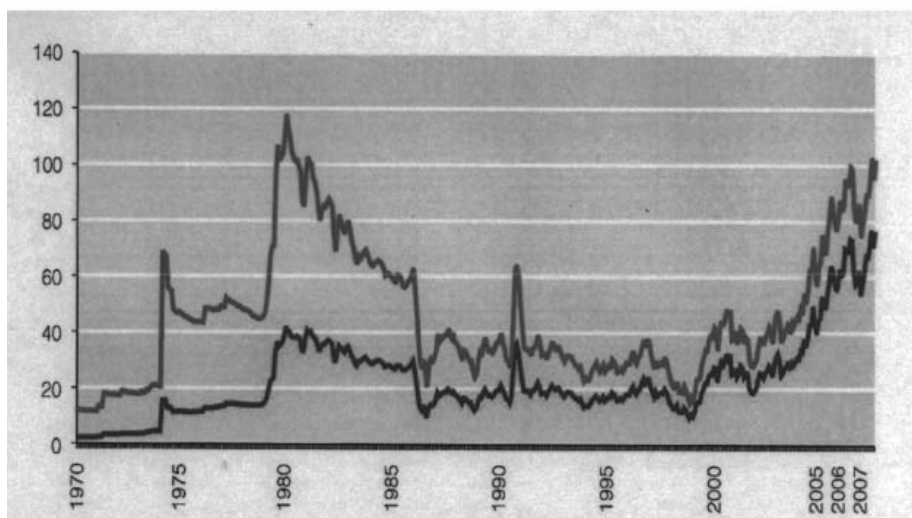
یکی از مهمترین عوامل کوتاه مدت و تازه پدید آمده در سالهای اخیر، رشد حیرت‌انگیز قیمت‌های اسمی نفت در جهان^۲ و تزریق منابع مالی هنگفت به کشورهای صادرکننده نفت در سطحی فراتر از پدیده دلارهای نفتی دهه ۷۰ میلادی می‌باشد که سهم بالایی در رشد

۲. قیمت‌های اسمی (NOMINAL) در برابر قیمت‌های واقعی نفت (REAL) و علی‌رغم افزایش شدید قیمت‌های واقعی نفت با احتساب تورم جهانی را در سطح دهه ۸۰ میلادی قرار می‌دهد.

تجارت جهانی در سالهای اخیر داشته است و ناشی از رفتارهای سوداگرانه و معاملات کاغذی نفت، ریسکهای ژئوپولیتیک ظهور قدرتهای عظیم اقتصادی و تجاری جهان نظیر چین و هند و کشورهای آسیای جنوب شرقی به عنوان غولهای مصرف کننده انرژی و مواد خام جهان، کاهش ارزش دلار که منابع مالی فراوانی را برای حفظ ارزش ثروت به سمت بازارهای انرژی، کالاها و مستغلات^۳ در سراسر جهان (در اغلب کشورها به جز امریکا) سوق داده است.

نمودار شماره ۲ - قیمت‌های اسمی و واقعی نفت

قیمت‌های اسمی (دایره) قیمت‌های واقعی (مربع) (دلار در هر بشکه)

نمودار شماره ۳ - قیمت‌های جهانی مواد خام

شاخص: ۱۰۰ = ۲۰۰۰

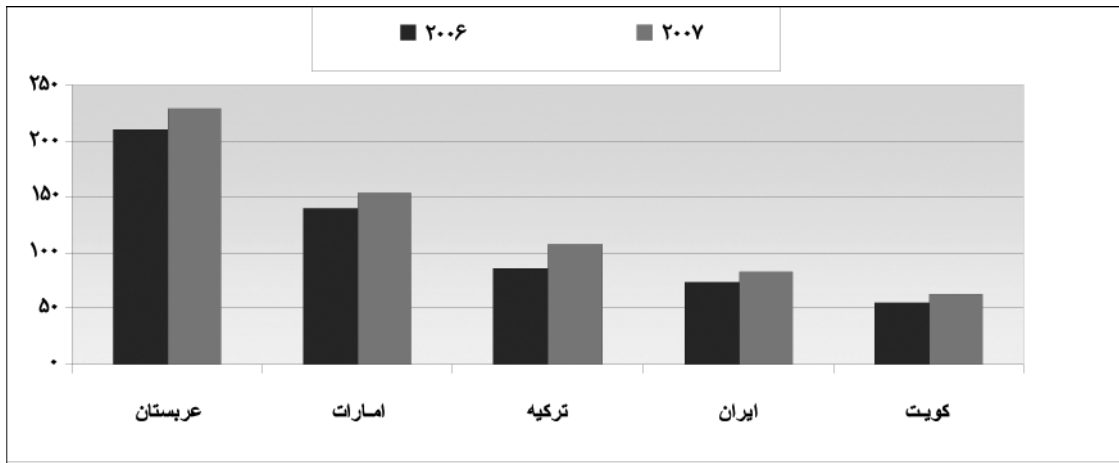
۳. املاک و مستغلات جزو بخشهای غیر قابل تجارت است، لیکن تقاضای مشتق شده از آن، تجارت مصالح ساختمانی را شتاب می‌دهد.

ب. تحولات تجارت منطقه ای و عوامل محرکه آن

جمهوری اسلامی ایران در قلب منطقه‌ای قرار دارد که آن را منطقه بزرگ جنوب و غرب آسیا و خاورمیانه می‌نامیم. این طبقه‌بندی در طبقه‌بندیهای متعارف، مرسوم و آگاهانه طراحی شده با اهداف سیاسی خاص که طی دهه‌های متمادی در ادبیات سیاسی و تجاری جهان رایج بوده، متفاوت است. منطقه‌ای که با اندکی تفاوت با مفهوم شرکای طبیعی (در ادبیات تجارت بین‌الملل) نام بازارهای طبیعی را بر آن می‌نهیم. بازارهایی که حداقل فاصله فیزیکی و روانی با ما دارند و ایران درست در قلب آنها جای دارد. این منطقه متشکل از ۲۵ کشور پیرامونی با حدود یک تریلیون دلار صادرات، ۸۰۰ میلیارد دلار واردات، ۱/۴ تریلیون دلار تولید ناخالص تجمعی و ۶۰۰ میلیون نفر جمعیت است و محل تلاقی چند مشخصه منحصر به فرد است. بیضی استراتژیک نفت جهان، با جهان اسلام و آسیا به عنوان قاره تازه قدرت گرفته ناشی از جابجایی قدرت در دهه‌های پایانی قرن بیستم، در این منطقه هم پوشان هستند.

نمودار شماره ۴- وضعیت صادرات ایران در منطقه خاورمیانه

میلیارد دلار

تجارت منطقه پیرامونی ما در سالهای اخیر به دلیل افزایش قیمت‌های نفت، رشد چشمگیری داشته و آن را تبدیل به یکی از مهمترین مناطق با قدرت خرید بالا در جهان تبدیل نموده است. منطقه‌ای که با توان عظیم صادرات و به ویژه واردات، شانه به شانه قدرتهای عظیم جنوب و شرق آسیا نظیر هند و چین می‌ساید و نوار جنوب، غرب و شرق آسیا را تبدیل به پهنه عظیم مصرف، واردات و صادرات نفت و غیرنفت جهان نموده است.

ج. عملکرد تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران

تجارت خارجی کشور در طول تاریخ جدید متکی بر نفت و ناشی از درآمدهای نفتی بوده و سهم صادرات غیرنفتی در تجارت و تولید ناخالص ملی ناچیز و حقارت آمیز بوده است. با توجه به سرمایه‌گذاریهایی انجام شده در دو دهه اخیر، صنعت و معدن، کشاورزی و خدمات و جهت‌گیری عمومی و اجماع بر ضرورت توسعه صادرات غیرنفتی، شاهد تغییراتی در بخشهایی در ساختار نامناسب گذشته و ناسازگار با جایگاه و نقش ظرفیتهای عظیم انسانی و طبیعی ایران بودیم که نهایتاً مجموعه این عوامل سبب گردید کشور در مدار مطلوب و سازگار با ظرفیتهای قرار گرفته و مسیر درستی ترسیم گردد. در چارچوب تحولات تجارت جهانی و منطقه ای و اقتصاد ملی، تجارت خارجی کشور تحولاتی را شاهد بوده است که به اختصار تشریح می‌گردد:

۱. عملکرد صادرات غیر نفتی و عوامل محرکه آن

صادرات، تنها یک واژه نیست بلکه پیامدهای بزرگ و گسترده ای از نظر توسعه کشور، ارتقای رفاه اجتماعی، اشتغال و به ویژه اشتغال

نیروی انسانی تحصیل کرده کشور، ارتقای قدرت ملی و پیوندهای اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی دارد و از این رهگذر، کمک مؤثری به حفظ و پایداری امنیت ملی می‌نماید.

حتی در دوره افزایش بی‌سابقه قیمت‌های اسمی نفت و افزایش چشمگیر درآمدهای ارزی کشور، و نیز با وجود منابع عظیمی که برای توسعه کشور در اختیار قرار می‌گیرد، اشتغال متناسب با آن تحقق نمی‌یابد که این امر به ماهیت فناوری صنعت نفت که سرمایه بر بوده و مستقیماً از پیوندهای پسین و پیشین مستقیم و ضعیفی با زیر بخشهای اقتصادی برخوردار است، باز می‌گردد. تنها توسعه تولیدات صادراتی است که این پیوندها را برقرار نموده و اقتصادی با استحکام درونی ایجاد می‌نماید. تجربه سایر کشورها و از جمله کشورهای جنوب و شرق آسیا، کشورهای اروپای شرقی سابق، برخی کشورهای آمریکای لاتین و کشورهایی در حوزه پیرامونی ایران نظیر ترکیه و امارات، اثبات کننده این مدعا است.

توسعه تولیدات با ارزش افزوده بالا و با تمرکز بر بازارهای صادراتی، منابع عظیم انسانی، فیزیکی و طبیعی کشور را به صورتی بهینه و کارا به کار گرفته و به دلیل پیوندهای یاد شده با آثار انتشاری و القایی گسترده خود، رونق اقتصاد ملی را در پی خواهد داشت. در سالهای اخیر، اقدامات متعددی نظیر برقراری مشوقهای صادراتی، معافیت‌های مالیاتی و اختصاص منابع لازم برای این مهم در بودجه‌های سالانه، انعقاد موافقتنامه‌های بازرگانی و ترجیحی با سایر کشورها، توسعه سرمایه‌گذاریهای صادراتی در مناطق مختلف کشور، اقدامات بازاریابی و از جمله اعزام هیئتهای تجاری و برگزاری نمایشگاهها انجام گرفته که صادرات غیرنفتی کالاها و خدمات را با احتساب میعانات گازی به حدود ۳۰ میلیارد دلار و بدون احتساب میعانات گازی به حدود ۲۴ میلیارد دلار رسانده است. دستاوردهای مزبور، حاصل عملکرد و حمایت مجموع ارکان نظام بوده است.

جدول شماره ۱ - هدف‌گذاری و تحقق صادرات غیرنفتی در برنامه‌های پنج ساله

برنامه توسعه	سالهای برنامه	هدف‌گذاری	محقق شده	درصد تحقق
اول	۱۳۶۸-۱۳۷۲	۱۷/۸	۱۱/۷	۶۶٪
دوم	۱۳۷۴-۱۳۷۸	۲۶/۴	۱۵/۳	۵۸٪
سوم	۱۳۷۹-۱۳۸۳	۲۸/۲	۲۶	۹۲٪
چهارم	۱۳۸۴-۱۳۸۸	۳۲/۴ (چهل و یک ماهه)	۴۶/۹ (بدون میعانات گازی) ۶۰/۷ (با میعانات گازی)	۱۴۱٪ ۱۸۳٪

در مدت ۴۱ ماهه برنامه چهارم توسعه (سالهای ۱۳۸۴ تا پنج ماهه نخست ۱۳۸۷)، ۴۶/۹ میلیارد دلار صادرات غیرنفتی انجام شده که ۱۴۱ درصد از برنامه هدف‌گذاری را تشکیل می‌دهد. این در حالی است که در برنامه‌های اول و دوم و سوم، هیچ‌گاه عملکرد واقعی از اهداف تعیین شده فراتر نرفته است.

جدول شماره ۲ - صادرات در برنامه سوم و چهارم توسعه

ارزش: میلیارد دلار

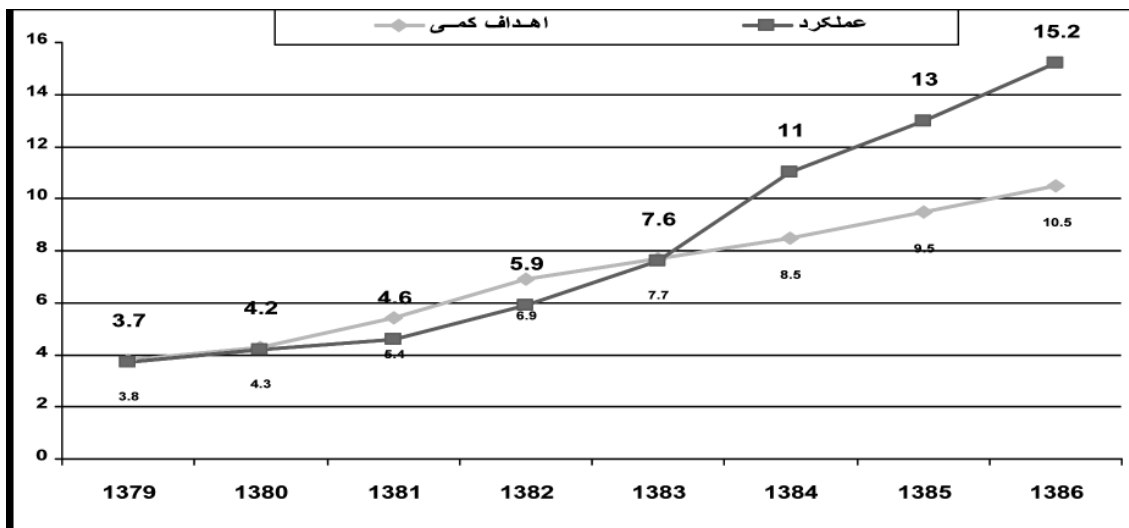
سال	اهداف کل سال	عملکرد		درصد تحقق	
		با احتساب میعانات گازی	بدون احتساب میعانات گازی	با احتساب میعانات گازی	بدون احتساب میعانات گازی
۱۳۸۴	۸,۵	-	۱۱	-	۱۲۹٪
۱۳۸۵	۹,۵	۱۸	۱۳	۱۸۹٪	۱۳۷٪
*۱۳۸۶	۱۰,۵	۲۱	۱۵,۲	۲۰۰٪	۱۴۵٪
پنج ماهه اول ۱۳۸۷*	۴/۷	۱۰/۷	۷/۷	۲۲۲٪	۱۶۱٪

توضیح: آمار صادرات میعانات گازی در سال ۱۳۸۴ موجود نمی‌باشد.

همانگونه که در جدول شماره ۲ مشخص است، در پنج ماهه اول سال ۱۳۸۷ نیز عملکرد صادرات (چه با احتساب میعانات و چه بدون احتساب آن) بالاتر از اهداف تعیین شده در برنامه چهارم می‌باشد.

نمودار شماره ۵: مقایسه عملکرد و اهداف صادرات غیر نفتی بدون احتساب میعانات گازی در برنامه سوم و چهارم توسعه ارزش: میلیارد دلار

در سال ۱۳۸۶ ایران به ۱۶۶ کشور حدود ۳۵۱۱ قلم کالا برحسب تعرفه صادر کرده است که سهم، اصلی متعلق به کالاهای صنعتی می‌باشد.

در حال حاضر حدود ۷۴۰۰ صادر کننده در بانک اطلاعات صادر کنندگان سازمان ثبت گردیده اند. صادرات خدمات به حدود ۹/۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۶ رسیده است که صادرات خدمات فنی و مهندسی از جمله اجزاء مهم آن و از دستاوردهای قابل توجه در زمینه صادرات غیر نفتی می‌باشد، به نحوی که طرحها و پروژه‌های متعددی در کشورهای مختلف با موفقیت توسط شرکتهای ایرانی اجرا شده است.

۱-۱. صادرات خدمات ایران

صادرات خدمات کشور طی سالهای اخیر رشد چشمگیری داشته و مطابق گزارشات جهانی به حدود ۸/۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۵ رسیده است و برآورد شده که این رقم برای سال ۱۳۸۶ به حدود ۹/۳ میلیارد دلار برسد.

جدول شماره ۳ - صادرات خدمات ایران طی سالهای ۱۳۸۲-۱۳۸۶

سال	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
صادرات خدمات (میلیون دلار)	۶,۳۴۹	۶,۹۰۵	۷,۲۲۴	۸,۳۸۷	۹,۲۹۶ (برآورد)

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ایران

۱-۲. خدمات فنی و مهندسی در سال ۱۳۸۶

در سال ۱۳۸۶ شرکتهای ایرانی موفق به عقد ۲۰۷۸ میلیون دلار قرارداد در زمینه صدور خدمات فنی و مهندسی شده‌اند. کشورهای سوریه، افغانستان، عراق، ونزوئلا، تاجیکستان، امارات متحده عربی، قزاقستان، عمان، هند، نیجریه، آذربایجان، ترکمنستان و تانزانیا مقاصد صادرات خدمات فنی و مهندسی ایران در این مدت بوده‌اند.

جدول شماره ۴ - کل صادرات ایران (کالاهای غیر نفتی و خدمات) در سال ۱۳۸۶

ارزش: میلیون دلار

صادرات کالاهای غیر نفتی*	۱۵۱۷۲
کل صادرات خدمات	۹۲۹۶**
جمع کل صادرات کالا و خدمات	۲۴۴۶۸

*صادرات کالاهای غیر نفتی بدون احتساب میعانات گازی صادر شده توسط شرکت ملی نفت و گاز

** (برآورد)

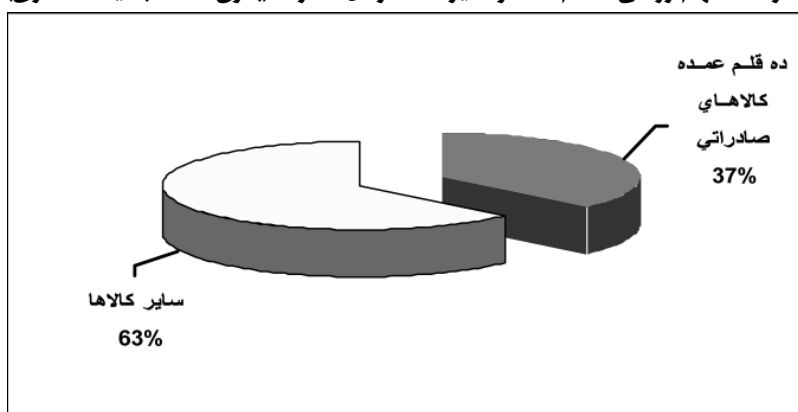
جدول شماره ۵- ده قلم عمده صادراتی دوازده ماهه سال ۱۳۸۶ - (بدون احتساب میعانات گازی)

رتبه سال ۸۶	عنوان کالاها	ارزش صادرات در سال ۸۶ (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	درصد تغییرات ارزش نسبت به سال ۸۵	رتبه سال ۸۵
۱	پسته ، تازه یا خشک کرده	۱۲۳۱	۸٫۱	۱۴٫۷	۱
۲	پروپان مایع شده در ظروف یکپهزا ر سانتیمتر مکعب و بیشتر	۹۷۱	۶٫۴	۴۴٫۹	۲
۳	متانول (ا لکل متیلیک)	۶۲۸	۴٫۱	۲۳۵٫۸	۱۱
۴	بوتان مایع شده در ظروف یکپهزارسانتیمتر مکعب و بیشتر	۶۲۰	۴٫۱	۹۱٫۰	۷
۵	سایر مخلوط هیدروکربورهای بودار که بیش از ۶۵ درصد حجمی آن تقطیر شود	۵۶۷	۳٫۷	۷۳٫۸	۶
۶	فرش و سایر کف پوشهای نساجی، از پشم یا از موی نرم	۳۹۸	۲٫۶	-۴٫۶	۵
۷	محصولات از آهن یا فولاد غیر ممزوج تخت فقط گرم نوردشده	۳۵۳	۲٫۳	-۳۲٫۳	۳
۸	اتیلن	۳۱۹	۲٫۱	۳۲۲٫۳	۳۱
۹	وسایل نقلیه باموتور پیستونی درونسوز تناوبی جرقه‌ای احتراقی	۳۰۸	۲٫۰	۳۵۴٫۴	۲۰
۱۰	بنزین	۲۹۶	۲٫۰	۱۱۶٫۶	۱۵
-	جمع ده قلم	۵۶۹۱	۳۷٫۴	۵۰	-

ماخذ: آمار کارشناسی نشده گمرک جمهوری اسلامی ایران

* طبقه بندی آمار صادرات (براساس صنعت، معدن و کشاورزی) در سیستم TIS در حال انجام است و در مجلدات آتی ارایه خواهد شد.

نمودار شماره ۶- سهم ارزشی ده قلم عمده و سایر کالاها از کل صادرات (بدون احتساب میعانات گازی) در سال ۱۳۸۶

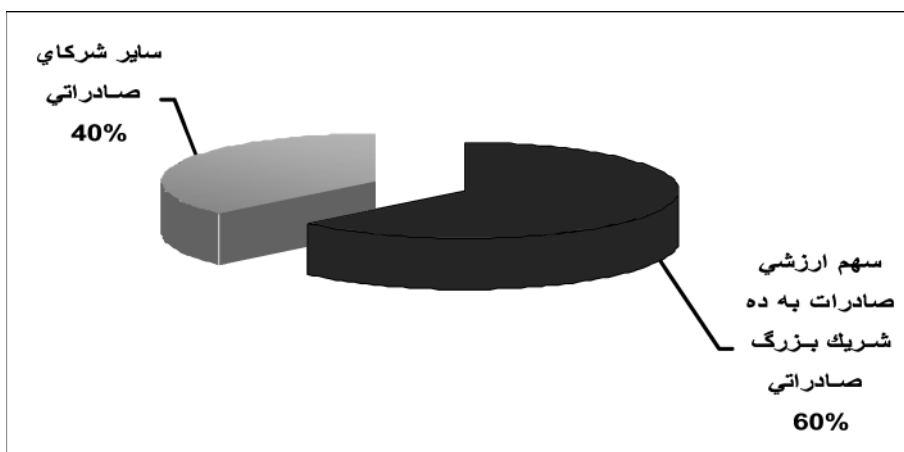

جدول شماره ۶- بزرگترین شرکای صادرات کالاهای غیر نفتی ایران طی سال ۱۳۸۶ - (بدون احتساب میعانات گازی)

رتبه سال ۱۳۸۵	درصد تغییرات ارزش نسبت به سال ۱۳۸۵	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	ارزش صادرات در سال ۱۳۸۶ (میلیون دلار)	نام کشور	رتبه سال ۸۶
۲	۲۴,۳	۱۴,۲	۲۱۵۳,۷	امارات متحده عربی	۱
۱	-۰,۲	۱۰,۵	۱۵۸۶,۲	عراق	۲
۳	۱۳,۴	۸,۱	۱۲۳۱,۸	چین	۳
۵	۴۶,۴	۶,۱	۹۲۶,۹	ژاپن	۴
۴	-۵,۶	۵,۵	۸۳۰,۵	هند	۵
۱۵	۷۳,۴	۳,۷	۵۵۵,۸	جمهوری کره	۶
۱۱	-۱۶,۰	۳,۶	۵۵۲,۷	ترکیه	۷
۶	۱۰۷,۲	۳,۴	۵۱۷,۹	ایتالیا	۸
۷	۲,۰	۲,۹	۴۴۳,۵	افغانستان	۹
۸	۲,۳	۲,۴	۳۶۷,۶	آلمان	۱۰
-	۱۷,۳	۶۰,۴	۹۱۶۵,۶	جمع ده کشور	

ماخذ: آمار کارشناسی نشده گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار شماره ۷- درصد سهم ارزش صادرات به ده شریک بزرگ تجاری ج.ا.ایران و سایر کشورها طی سال ۱۳۸۶

صادرات غیرنفتی در سه سال اخیر از رشد بسیار بالایی برخوردار بوده که حتی از رشد واردات هم پیشی گرفته است. نسبت صادرات غیرنفتی به واردات (یا شاخص پوشش واردات) هم رو به بهبود بوده و حتی نسبت تأمین واردات از طریق صادرات به عنوان یکی از شاخصهای مهم جهانی، در سالهای اخیر به نحو چشمگیری رشد داشته است. (۴۳ درصد واردات از طریق صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۸۶) که یکی از دستاوردهای بسیار مهم دولت نهم محسوب می گردد.

جدول شماره ۷- نسبت پوشش واردات (ICR) طی سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۱

ارزش: میلیارد دلار

سال	صادرات (با احتساب میعانات گازی)	واردات (با بنزین)	نسبت صادرات به واردات
۱۳۸۱	۴,۶	۲۲,۲	۰/۲
۱۳۸۲	۵,۹	۲۶,۶	۰/۲۲
۱۳۸۳	۷,۶	۳۵,۴	۰/۲۱
۱۳۸۴	۱۱	۳۹,۷	۰/۲۸
۱۳۸۵	۱۶,۷	۴۱,۴	۰/۴
۱۳۸۶	۲۱	۴۸,۳	۰/۴۳

ارزش: میلیارد دلار

سال	صادرات (بدون احتساب میعانات گازی)	واردات (بدون بنزین)	نسبت صادرات به واردات
۱۳۸۱	۴,۶	۲۲,۲	۰,۲۱
۱۳۸۲	۵,۹	۲۶,۶	۰,۲۲
۱۳۸۳	۷,۶	۳۲,۷	۰,۲۳
۱۳۸۴	۱۱	۳۵,۸	۰,۳۱
۱۳۸۵	۱۳	۳۷,۱	۰,۳۵
۱۳۸۶	۱۵,۲	۴۴,۹	۰,۳۴

توضیح: در سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۴، صادرات میعانات قابل توجه نبوده است.

۲. عملکرد واردات و عوامل محرکه آن

در سالهای ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۶، همواره عملکرد واردات کشور از اهداف پیش‌بینی شده در حدی معقول بالاتر بوده است. رشد جمعیت، افزایش قدرت خرید و یا درآمد سرانه، افزایش حجم سرمایه‌گذاری (و در نتیجه نیاز به ورود ماشین آلات صنعتی و ...)، نیاز به تولید بیشتر (برای جایگزینی واردات و یا برای صادرات بیشتر)، بحرانهای مقطعی (خشکسالی، مشکلات صنعتی، بلاهای طبیعی و ...)، افزایش قیمت‌های جهانی از جمله عوامل افزایش واردات می‌باشد.

جدول شماره ۸- واردات در برنامه سوم و چهارم توسعه

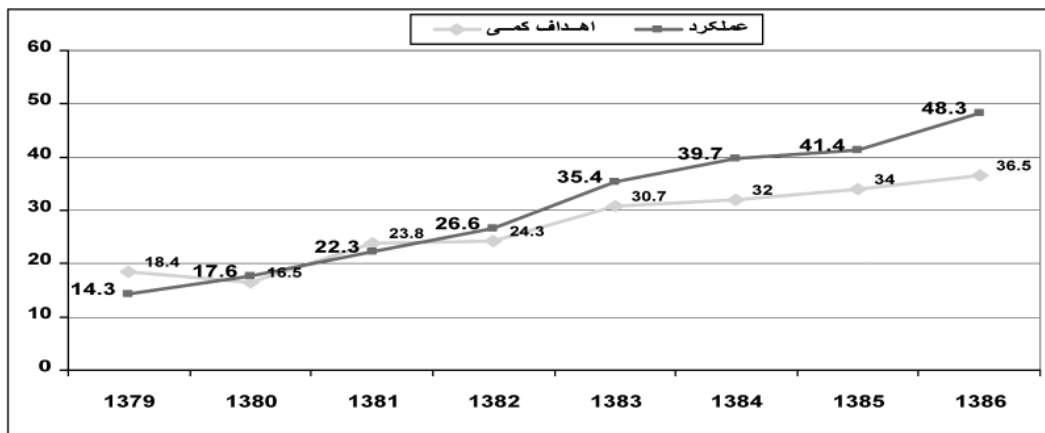
ارزش: میلیارد دلار

سال	اهداف کل سال	عملکرد	درصد تحقق
۱۳۷۹	۱۸,۴	۱۴,۳	٪ ۷۸
۱۳۸۰	۱۶,۵	۱۷,۶	٪ ۱۰۷
۱۳۸۱	۲۳,۸	۲۲,۳	٪ ۹۴
۱۳۸۲	۲۴,۳	۲۶,۶	٪ ۱۰۹
۱۳۸۳	۳۰,۷	۳۵,۴	٪ ۱۱۵
۱۳۸۴	۳۲	۳۹,۷	٪ ۱۲۴
۱۳۸۵	۳۴	۴۱,۴	٪ ۱۲۲
۱۳۸۶*	۳۶,۵	۴۸,۳	٪ ۱۳۲
پنج ماهه اول ۱۳۸۷*	۱۶/۶	۲۳/۷	٪ ۱۴۳

*آمار کارشناسی نشده گمرک

نمودار شماره ۸: مقایسه عملکرد و اهداف واردات در برنامه سوم و چهارم توسعه

ارزش: میلیارد دلار

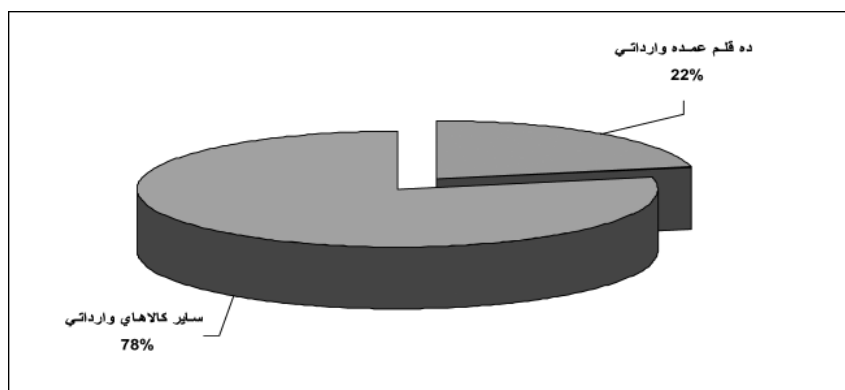

جدول شماره ۹- چند قلم دارای تغییرات عمده در واردات سال ۱۳۸۶

ردیف	عنوان کالاها	ارزش واردات در سال ۱۳۸۶ (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات	درصد تغییرات ارزش نسبت به سال ۱۳۸۵
۱	مبله‌های آهنی یافولادی، گرم نوردشده دارای دندان، برآمدگی گودی یابعداز نورد تاب داده شده	۶۹۲,۹	۱,۴۳	۲۲۸,۸
۲	پروفیل بامقطع I از آهن یافولادغیر ممزوج فقط، گرم نوردشده گرم کشیده شده یا اکستروژن شده بابلندی ۸۰ میلیمتر یا بیشتر.	۷۵۳	۱,۵۶	۲۴۱,۷۳
۳	محصولات از آهن یافولادغیر ممزوج تخت و گرم نوردشده به شکل طومار با پهنای ۶۰۰ mm یا کمتر به ضخامت کمتر از ۳ mm	۵۱۹,۵	۱,۰۷	۱۱۹,۲۶
۴	شمش از آهن وفولادغیر ممزوج که در جای دیگر ذکر نشده.	۲۳۷۹,۸	۴,۹۲	۸۷,۴
۵	روغن خام سویا	۵۴۸,۱	۱,۱۳	۳۹,۰۷
۶	دانه ذرت به جز ردیف ۱۰۰۵۱۰۱۰	۵۱۵,۴	۱,۰۷	۲۸,۵۷
۷	محصولات از آهن یافولادغیر ممزوج تخت و گرم نوردشده به شکل غیر طومار، با پهنای ۶۰۰ mm یا بیشتر به ضخامت بیشتر از ۱۰ میلی متر و عرض بیشتر از ۱۸۵۰ میلی متر	۵۵۴,۱	۱,۱۵	۵,۵۲
۸	قطعات منفصله جهت تولید خودروهای سواری یا ساخت داخل ۶۵٪	۵۵۳,۱	۱,۱۴	۱,۰۱
۹	بنزین	۳۴۱۲,۱	۷,۰۶	-۲۱,۳
۱۰	سایر روغنهای سبک و فرآوردهها به جز بنزین	۵۸۲	۱,۲	-۲۴,۲۶
	جمع	۱۰۵۱۰	۲۱,۷۳	۱۸

* طبقه بندی آمار واردات (براساس صنعت، معدن و کشاورزی) در سیستم TIS در حال انجام است و در مجلدات آتی ارائه خواهد شد.

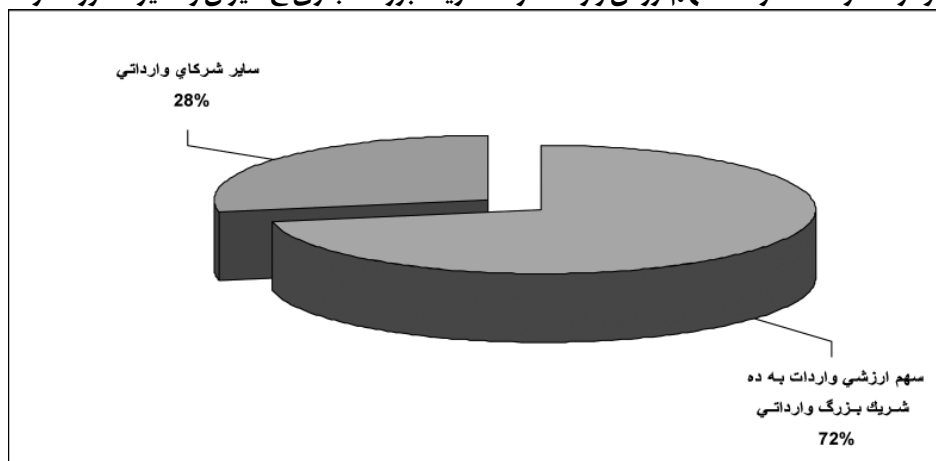
نمودار شماره ۹- درصد سهم چند قلم عمده وارداتی دارای تغییرات از کل واردات طی سال ۱۳۸۶

جدول شماره ۱۰- بزرگترین شرکای واردات ایران در سال ۱۳۸۶

رتبه سال ۱۳۸۵	درصد تغییرات ارزش نسبت به سال ۱۳۸۵	درصد سهم ارزشی از کل واردات	ارزش واردات در سال ۱۳۸۶ (میلیون دلار)	نام کشور	رتبه سال ۸۶
۱	۲۲,۲	۲۳,۶۴	۱۱۴۲۵	امارات متحده عربی	۱
۲	۳,۸۳	۱۰,۹	۵۲۷۱	آلمان	۲
۳	۵۵,۱۱	۸,۸۴	۴۲۷۰	چین	۳
۴	۲۱,۲۲	۵,۷۴	۲۷۷۵	سوئیس	۴
۶	۲۵,۸۵	۵,۰۸	۲۴۵۳	جمهوری کره	۵
۹	۳۹,۱۴	۴,۱۵	۲۰۰۳	انگلستان	۶
۵	-۱۰,۷۶	۴,۰۵	۱۹۵۶	فرانسه	۷
۷	۹,۵۹	۳,۸۹	۱۸۸۲	ایتالیا	۸
۸	۲,۲۳	۳,۰۵	۱۴۷۲	هند	۹
۱۰	۴۴,۴۶	۲,۷۴	۱۳۲۵	ژاپن	۱۰
-	۱۹,۶	۷۲,۰۸	۳۴۸۳۲	جمع ده کشور	

نمودار شماره ۱۰- درصد سهم ارزش واردات از ده شریک بزرگ تجاری ج.ا.ایران و سایر کشورها در سال ۱۳۸۶

۲-۲. سیاست تجاری ایران (تعرفه ها)

جدول شماره ۱۱- تغییرات نرخ مؤثر و نرخ میانگین تعرفه

سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
نرخ میانگین تعرفه	۲۶/۱۰	۲۷/۶۱	۲۵/۸۶	۲۳/۸۴	۲۶/۱۷	۲۶/۱۷
نرخ مؤثر تعرفه	۷	۱۱/۲	۹/۳	۹/۷	۹/۵	۱۰

جدول فوق نشان دهنده آن است که نرخ میانگین و نرخ مؤثر تعرفه در سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ بالاتر از سالهای ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ می باشد که این به نوبه خود، نوعی حمایت بیشتر از تولیدات داخلی را نشان می دهد. البته در جهت گیری کلی، نرخ مؤثر و نرخ میانگین تعرفه ها به سمت ثبات است که از نظر افزایش قابلیت پیش بینی برای بخش خصوصی، متغیر مهمی در سیاست گذاری تجاری محسوب می گردد.

۲-۲. ترکیب واردات ایران و تغییرات آن

در سال ۱۳۸۱ حدود ۴۴ درصد واردات کشورمان کالاهای واسطه ای، ۴۳/۴ درصد سرمایه ای و حدود ۱۳ درصد مصرفی بوده است. در سال ۱۳۸۵ حدود ۶۷/۹ درصد واردات کشورمان واسطه ای، ۱۷/۷ درصد سرمایه ای و ۱۴/۵ درصد مصرفی بوده که نسبت به سال ۱۳۸۱ بهبود یافته است. مجموع سهم کالاهای واسطه ای و سرمایه ای هم جالب توجه است که علل آن عبارتند از:

- * استفاده از کالای سرمایه ای جهت سرمایه گذاریهای صنعتی و معدنی، کشاورزی، خدماتی، زیربنایی، نفت و گاز و پتروشیمی؛
- * استفاده از کالاهای واسطه ای و مواد اولیه برای تداوم خطوط تولید صنعتی، معدنی، کشاورزی، به منظور تداوم توسعه زیر بخشهای خدمات، انرژی آب، برق، نفت و گاز.

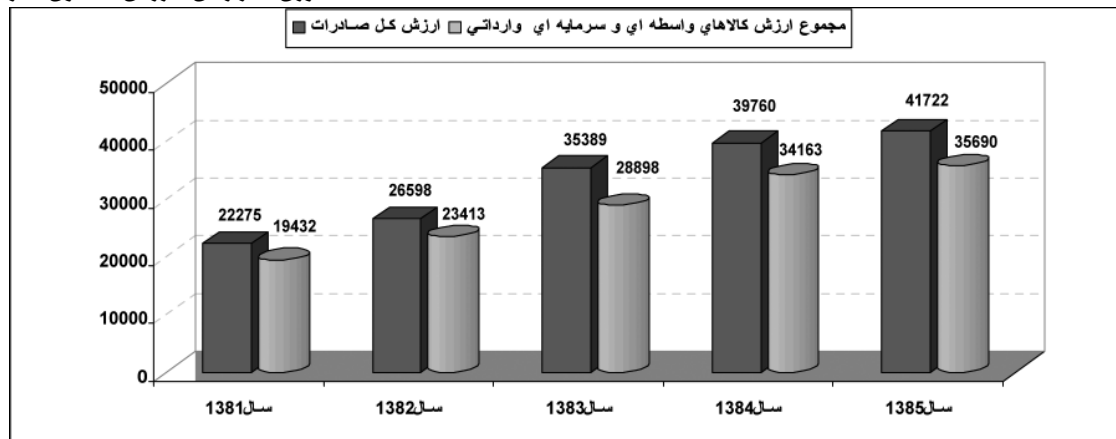
جدول شماره ۱۲- آمار ترکیب واردات کالای سالهای ۱۳۸۵ - ۱۳۸۱

(وزن: هزار تن، ارزش: میلیون دلار)

سال	واردات			ترکیب ارزش واردات کشور (درصد)		
	وزن	ارزش	واسطه ای	سرمایه ای	مصرفی	مجموع سهم کالاهای واسطه ای و سرمایه ای
۱۳۸۱	۲۶۹۲۷	۲۲۲۷۵	۴۳,۸۵	۴۳,۳۹	۱۲,۷۶	٪۸۷,۲۴
۱۳۸۲	۳۰۱۰۶	۲۶۵۹۸	۴۵,۷۴	۴۲,۲۹	۱۱,۹۷	٪۸۸,۰۳
۱۳۸۳	۳۴۴۴۸	۳۵۳۸۹	۳۴,۳	۴۷,۳	۱۰,۸	٪۸۱,۶۶
۱۳۸۴	۳۴۲۱۳	۳۹۷۶۰	۶۵,۸۸	۲۱,۰۱	۱۲,۹۸	٪۸۶,۸۹
۱۳۸۵	۴۳۴۹۲	۴۱۷۲۲	۶۷,۸۵	۱۷,۶۹	۱۴,۴۶	٪۸۵,۵۴
۱۳۸۶*	۴۲۰۷۵	۴۸۳۲۵	*	*	*	-

* در مقطع تهیه گزارش محاسبه نشده است

نمودار شماره ۱۱- مقایسه کل واردات با مجموع واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای طی سالهای ۱۳۸۵ - ۱۳۸۱ (وزن: هزار تن، ارزش: میلیون دلار)

نمودار فوق نشان می‌دهد که بخش اعظم واردات کشور را مواد اولیه و واسطه‌ای و سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد که نقش مهم و مؤثری در رونق تولید و اشتغال دارد.

با عنایت به اینکه متغیرهای اقتصاد کلان طی سالهای اخیر رشد خوبی داشته‌اند، واردات ایران در سالهای اخیر از ارقام پیش‌بینی شده در برنامه چهارم فراتر رفته است. لیکن نکته اساسی آن است که دامنه تغییرات واردات از اهداف پیش‌بینی در برنامه، انحراف مهمی را نشان نمی‌دهد و نزدیک به ارقام پیش‌بینی شده در برنامه می‌باشد که خط بطلانی بر تحلیلهای سطحی در مورد واردات بی‌رویه است. نکته اساسی تر آنکه، ارقام واردات که بیانگر تأمین نیازهای بازار داخلی و بخشهای تولیدی کشور است، در شرایطی تحقق یافته که دامنه تحریمها و فشار بر نظام بانکی جهان به منظور کاهش حجم مبادلات با ایران بیش از گذشته بوده که حاکی از موفقیت‌های چشمگیر بخش بازرگانی در تضمین کارکرد موزون اقتصاد ملی، حفظ سطح تولیدات داخلی و جلوگیری از تشدید انتقال فشارهای تورمی فراملی به بازار داخلی است.

متغیرهای تأثیرگذار بر افزایش واردات عبارتند از:

* جمعیت و درآمد سرانه؛

* تولید ناخالص داخلی و درآمد ملی؛

* صادرات نفت (به لحاظ ارزش ناشی از افزایش قیمت‌های جهانی)؛

* صادرات غیرنفتی (به لحاظ حجم و ارزش).

که البته هر یک موارد فوق می‌توانند بر واردات منطقی کشور اثر گذار باشند. همچنین پارامترهای دیگری نیز در این مقوله مؤثرند که عبارتند از:

* پیش‌بینی‌های ناشی از تحریمها (که نقاط سفارش و ذخایر احتیاطی در برخی کالاهای اساسی و استراتژیک را بالا برده است)؛

* افزایش شدید قیمت‌های جهانی کالاهای وارداتی (به ویژه در مورد کالاهای اساسی و ...)

* افزایش هزینه‌های حمل و نقل بین‌المللی (در برخی موارد تا چند برابر)؛

* افزایش نرخهای بیمه‌های بین‌المللی؛

* خریدهای دست‌چندم و افزایش تعداد واسطه‌ها در کانالهای توزیع بین‌المللی تأمین‌کننده واردات ایران که منجر به افزایش

هزینه‌های مبادله واردات ایران گردیده است؛

* نرخ رشد تولیدات صنعتی، معدنی، کشاورزی و خدماتی کشور و به‌طور کلی اقتصاد ایران که به صورت مستمر و مداوم در حال

بزرگ‌تر شدن است (اکنون جزء هجدهمین اقتصادهای بزرگ جهان براساس PPP، مطابق گزارش صندوق بین‌المللی پول می‌باشد) و اتکاء

هر چهاربخش صنعت، معدن، کشاورزی و خدمات (با نسبت‌های مختلف) به نهاده‌های وارداتی و به‌ویژه تداوم اجرای طرح‌های عظیم سرمایه‌ای، عمرانی، جاده‌ها و پتروشیمی؛

* ارزش صادرات ایران بر مبنای FOB و ارزش واردات بر مبنای CIF می‌باشد. به عبارت دیگر در ارقام واردات، هزینه‌های حمل و نقل بین‌المللی و بیمه منظور می‌گردد که در سال‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است. حال آنکه در صادرات این دو قلم در آمار صادرات کشور لحاظ نشده است.

با توجه به اهمیت و آهنگ تحولات تجارت جهانی و منطقه‌ای و ملی، گزارشات متنوع و ویژه دیگری توسط سازمان توسعه تجارت قابل ارائه می‌باشد.

د. عملکرد وزارت بازرگانی و سازمان‌های تابعه در راستای توسعه تجارت (از آغاز دولت نهم تا پایان سال ۱۳۸۶)

معاونتها و سازمان‌های مختلفی در وزارت بازرگانی، موضوع بازرگانی خارجی را مدیریت می‌کنند که عبارتند از :

* سازمان توسعه تجارت ایران؛

* معاونت روابط بین‌الملل؛

* مرکز ملی فرش ایران؛

* شرکت سهامی فرش ایران؛

* کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران؛

* صندوق ضمانت صادرات ایران؛

* واحدهای پشتیبانی وزارتخانه.

واحدهای فوق وظایف مختلفی را به عهده دارند که در ادامه، اهم عملکرد این مجموعه از ابتدای دولت نهم تا پایان سال ۱۳۸۶ آمده است.

۱. کمک‌های فنی، تجاری به صادرکنندگان و اقدامات مهم در این بخش

۱-۱. برخی از اقدامات مهم

* تدوین سند راهبرد توسعه صادرات غیرنفتی کشور؛

* تدوین سند راهبردی توسعه صادرات ۳۰ استان کشور بر مبنای مزیت‌های صادراتی هر استان؛

* تدوین طرح هدایت صادرات استانها و امضای موافقت‌نامه بین وزارت بازرگانی و وزارت کشور برای بهره‌گیری از توان استاندارها برای توسعه قابلیت‌های صادراتی استانها؛

* ارائه و اجرای طرح پایلوت صادراتی کردن منطقه آزاد قشم؛

* واگذاری امور تصدی‌گری دولت در حوزه تجارت خارجی در راستای اجرای اصل ۴۴ به بخش خصوصی و اتحادیه‌ها و تشکلهای مانند

ممیزی پرونده‌های جواز، هیئت‌های تجاری، نمایشگاه‌ها و ..

۱-۲. کمک‌های فنی، تجاری عام

* تهیه دستورالعملها و بسته‌های حمایت از توسعه صادرات کالا و خدمات شامل IT، زعفران، فرش، خدمات فنی مهندسی، دارو و

تجهیزات پزشکی، توریست، محصولات چرمی و اخذ مصوبه شورای عالی توسعه صادرات غیر نفتی جهت بسته‌های حمایتی زعفران و IT ؛

* راه اندازی رادیو تجارت با حمایت مستقیم وزارت بازرگانی با هدف توزیع عادلانه اطلاعات تجاری؛

* تهیه و تدوین کتابهای بسته بندی ۱۰ کالای صادراتی از جمله خرما، انار، پسته، گیاهان دارویی (خشک، اسانس و عرقیات) انار،

مرکبات و کیوی، زعفران، گلهای تزئینی، تخم مرغ؛

* راه اندازی نمایشگاه دائمی بسته بندی ؛

* برگزاری کلینیک‌های بسته بندی صادراتی با هدف ارتقا، کیفیت بسته بندی و شناسایی بازارهای هدف صادراتی جدید و برگزاری دوره های آموزشی - تخصصی بسته بندی صادراتی محصولات مزیت دار در استانها؛

* برگزاری دوره‌های آموزش تجارت خارجی (۵۰ عنوان)، کارگاه‌های تخصصی ویژه (۲۳۰ دوره) و آموزش بیش از ۶۷۰۰ بازرگان (معادل بیش از ۱۷۷۰۰۰ نفر/ساعت آموزش)؛

* تعیین، بازنگری و تعیین ارزش افزوده قیمت پایه صادراتی (بیش از ۱۲۰۰ قلم کالا) و تدوین برنامه حمل و نقل کالاهای صادراتی به مقاصد قاره آفریقا و کشورهای امریکای لاتین و بررسی ایجاد شرکت کشتیرانی مشترک با ونزوئلا با هدف ایجاد یک هاب در منطقه امریکای لاتین؛

* انتشار مستمر گزارشات آماری و تحلیلی تجارت خارجی کشور (نمایه های آماری در سطوح مختلف و مجله پیام صادرات)؛

* اجرای طرح تحقیقاتی روش یکنواخت نمونه برداری از محموله های پسته صادراتی و ارایه طرح مربوط به دبیرخانه کدکس غذایی (سازمان بین المللی ناظر بر مقررات حاکم بر استاندارد بهداشت غذایی) به منظور تعیین شاخص نمونه برداری و میزان حد مجاز افلاتوکسین پسته های صادراتی؛

* انجام پروژه بررسی موانع رشد تجاری بنگاههای کوچک و متوسط و مطالعه ظرفیتهای صادراتی آنها؛

* کمک به راه اندازی خوشه های صادراتی از جمله کفش تبریز.

۳-۱. کمکهای مالی

جدول شماره ۱۳- وضعیت کمکهای مالی به صادرات

مبلغ: میلیارد ریال

ردیف	عناوین	حمایتهای انجام شده در سالهای ۱۳۸۱-۱۳۸۳	حمایتهای انجام شده در سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۶	نرخ رشد
۱	جوایز و مشوقهای صادراتی	۱۳۵۹	۳۴۸۸	٪۱۵۶
۲	زیرساختهای صادراتی در استانها(شامل کمک به احداث نمایشگاهها و پایانه های صادراتی و ...)	۹۲	۱۳۹	٪۵۰
۳	مشارکت در اعزام و پذیرش هیئتهای تجاری و حضور در نمایشگاههای خارجی	۲۲	۴۶	٪۱۰۵
۴	تحقیقات و بازاریابی و تبلیغات صادرات غیر نفتی	۱۱	۳۰	٪۱۶۳
۵	اعتبارات پرداخت شده به طرحها و پروژههای استانی	۴۶	۱۷۵	٪۲۷۷

۴-۱. کمکهای خاص

حمایت از فرش دستباف

در این زمینه حرکت بنیادی برای حمایت از صنعت فرش شروع شده که در آینده نزدیک می تواند منشأ تحوّل در تولید و تجارت فرش باشد. برخی از این موارد عبارتند از:

* تشکیل کمیته فرش در وزارت بازرگانی با حضور وزیر بازرگانی و عوامل ذیربط؛

* اجرای ۳۹ موضوع تحقیقاتی در حوزه های فنی و بازرگانی فرش دستباف؛

* آموزش بافندگان ۲/۲۲۳/۰۰۰ نفر ساعت؛

* آموزش تجار، طراحان، مربیان مراکز فنی و حرفه‌ای و ارکان تعاونیها؛
* برگزاری دو دوره المپیاد فرش و سمینار علمی و جشنواره استانی (۳۰ استان در ابعاد فنی، تجارت الکترونیک و آشنایی با سلائیق بازار هدف)؛

* اخذ مجوز سهمیه دوره علمی - کاربردی؛
* همکاری با سازمان ثبت اسناد کشور در خصوص اجرای مالکیت فکری حمایت از فرش دستباف؛
* تهیه زیر ساخت سفارش پذیری و بهبود تولید فرش و هدفمند کردن تولیدات با سلیقه بازار (انعقاد حدود ۹۰۷ قرارداد با بانکهای عامل)؛

* معرفی فرش دستباف در سطح ملی و بین المللی از طریق پخش و تیزر تبلیغاتی در رسانه‌های ملی و بین المللی و حمایت از تولید فیلمهای سینمایی (۴ مورد)؛

* افزایش جوایز صادراتی فرش دستباف از ۳ به ۵ درصد؛
* رشد بیمه بافندگان از ۸۰۰۰ نفر به ۱۴۵۰۰۰ نفر و تلاش در جهت بیمه مکمل درمانی؛
* جذب ۸۳ میلیارد تومان از محل وامهای زودبازده برای فارغ التحصیلان رشته فرش، تولیدکنندگان و بافندگان؛
* بهبود مواد اولیه از طریق خروج مواد دباغی شده از تولید فرش دستباف؛
* ایجاد پرتال مرکز ملی فرش و تهیه بانکهای اطلاعاتی دست اندرکاران فرش دستباف (تولید کننده، صادر کننده، طراحان، تولید مواد اولیه و عرضه کنندگان فرش در خارج از کشور)؛
* راه اندازی صدور شناسنامه فرش دستباف؛
* اجرای مالکیت فکری حمایت از فرش دستباف؛
* تبدیل نظام فشاری (تولید سنتی) به نظام کششی (تولید مبتنی بر بازار و سلیقه مشتری)؛
* بهبود مواد اولیه تولید فرش.

۵-۱. ضمانتها و بیمه های صادراتی:

تسهیل فرآیند عملیات صندوق ضمانت صادرات از طریق:
* ایجاد روابط کارگزاری با ۹ صندوق غیردولتی توسعه صادرات؛
* افزایش تعداد بانکهای تأمین کننده مالی صادرات از یک بانک به ۹ بانک؛
* اصلاح و تسهیل ارائه پوششهای صندوق از طریق کاهش کارمزدها؛
* تسهیل شرایط اخذ وثیقه؛
* راه اندازی ۱۶ کارگزاری در استانهای مختلف توسط بخش غیر دولتی.

۲. حمل و نقل و کشتیرانی

هم زمان با آغاز به کار دولت نهم در سال ۱۳۸۴ و در راستای نیل به اهداف از پیش تعیین شده نظام در سند چشم انداز و در بخش حمل و نقل دریایی، گروه کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران به عنوان ناوگان ملی کشور، با طراحی و اعمال الزامات سامانه مدیریت راهبردی، مبادرت به تدوین و استخراج پروژه ها و برنامه های استراتژیک لازم جهت حفظ برتری مطلق در منطقه خاورمیانه و ارتقای جایگاه خود در سطح قاره آسیا و جهان نمود. سامانه مدیریت راهبردی گروه کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران که برای اولین بار در این گروه طراحی و پیاده سازی شده است، مشتمل بر بیش از ۲۷۰ طرح و پروژه استراتژیک می باشد که ذیل اهداف اصلی بازار، مشتری، ناوگان، سرمایه های انسانی و ... در افق زمانی ۱۳۸۵-۱۳۸۹ و هم سو با الزامات مندرج در سند چشم انداز ۲۰ ساله نظام و اعمال اصل ۴۴ تعریف و در حال اجرا می باشد. هم اکنون و پس از گذشت بیش از دو سال از اجرای برنامه های راهبردی، می توان به موارد اصلی ذیل به عنوان خروجیهای این رویکرد اشاره نمود:

۱-۲. ناوگان

با عنایت به متوسط سن بالا و فرسوده بودن اغلب کشتیها و شناورهای ناوگان و عدم توجه اقتصادی برای اداره این شناورها که مشتمل بر ۹۰ فروند در شرکت کشتیرانی و ۳۰ فروند دیگر در شرکتهای تابعه می‌گردید، گروه کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران بر اساس برنامه‌ای مدون، مبادرت به اجرای پروژه راهبردی جوان سازی ناوگان خود نمود.

در این راستا، تعداد ۱۶ فروند کشتی به ظرفیت ۸۱۹،۸۹۶ تن DWT از انواع تانکر، کانتینر بر، فله بر و شناورهای مخصوص حمل کالای عمومی وارد ناوگان گروه گردید و در طول این مدت، تعداد ۱۵ فروند کشتی فرسوده به ظرفیت ۴۱۲،۲۰۲ تن DWT از مدار فعالیتهای تجاری ناوگان خارج و به یاردهای اوراق سازی فروخته شده است.

بر اساس برنامه های راهبردی موجود، قرارداد ساخت ۶۷ فروند کشتی از انواع مختلف کانتینربر، جنرال کاگو، کشتیهای ویژه حمل مواد شیمیایی مایع، سوخت رسان و غیره و به مجموع ظرفیت ۲/۶ میلیون تن DWT با استفاده از امکانات یاردهای داخلی و خارجی، نهایی و قطعی شده است. ضمن آنکه ساخت ۳۳ فروند دیگر به ظرفیت ۱/۵ میلیون تن DWT در دست مذاکره می‌باشد. هرچند که رتبه فعلی شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه اول، در سطح آسیا ۱۲ و بین شرکتهای کشتیرانی جهان ۱۷ می‌باشد، لیکن با تحویل گیری کشتیهای در دست ساخت فوق الذکر، این رتبه‌بندیها تا قبل از اتمام دوره خدمتی دولت نهم، بیش از پیش ارتقا پیدا خواهد کرد.

نکته قابل تأمل اینکه، در شرایط سیاسی فعلی و با اعمال تحریمهای متعدد جهانی، برای فاینانس و تأمین تسهیلات مالی مورد نیاز (طرح بزرگ جوان سازی ناوگان) که با انعقاد قراردادهای متعدد حدود ۳/۵ میلیارد دلار می‌باشد. با تمهیداتی که اتخاذ شده، از منابع مالی خارجی حداکثر استفاده شده است که این مهم نشان دهنده تلاش و کوشش شبانه روزی مدیران و کارکنان متعهد این مجموعه عظیم حمل و نقل کشور می‌باشد.

۲-۲. بازار و مشتری

در دوران فعالیت دولت نهم و در راستای افزایش سهم بازار و توسعه خدمات بیشتر به مشتریان داخلی و خارجی و هم سو با رشد ۵ درصدی اقتصاد جهانی در چند سال گذشته، کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران مبادرت به توسعه فعالیتهای خود به شرح ذیل نموده است:

* تقویت و توسعه خطوط کانتینری در مسیرهای خلیج فارس به آسیا و خلیج فارس به اروپا با افزایش تعداد کشتیهای کانتینری مورد استفاده و ایجاد خطوط فیدری در منطقه مدیترانه و خاور دور (آسیا)؛

* راه اندازی خط جدید کانتینری بین بنادر کشورهای آسیایی و اروپایی و در رقابتی تنگاتنگ با رقبای خارجی فارغ از مقوله حمل به مقصد ایران. این خط جدید با تحویل گیری ده فروند کشتی جدید و بزرگ کانتینری به ظرفیت ۶۵۰۰ TEU و ۵۱۲۵ TEU راه اندازی شده است؛

* تقویت و توسعه حمل نفت خام و استمرار حضور در این بازار به‌عنوان دومین ناوگان نفتکش ایران پس از شرکت ملی نفتکش و با به‌کارگیری کشتیهای نفتکش تحویل گیری شده در این مدت؛

* خرید و به کارگیری ۴ کشتی جدید در دریای خزر و تقویت حضور ناوگان کشور جمهوری اسلامی ایران در این دریا؛

* راه اندازی خطوط فیدری در خلیج فارس و دریای عمان و توسعه آن به بنادر شمالی شبه قاره هند در رقابتی تنگاتنگ با رقبای خارجی؛

* ورود به فعالیتهای حمل و نقل و امور مربوط به پشتیبانی و لجستیک سکوهای نفتی در منطقه پارس جنوبی و به عنوان اولین شرکت ایرانی فعال در این بخش از حمل و نقل؛

* خرید و استفاده از ترمینال کانتینری در بنادر هاب حوزه مدیترانه و بررسی و مطالعه برای توسعه فرآیند ترمینال داری با توجه به توسعه حمل و نقل کانتینری شرکت؛

* اقدام برای توسعه ناوگان مسافر بری در خلیج فارس و دریای عمان.

۳-۲. ایجاد مسیرهای دریایی حمل منظم کالاهای صادراتی

- * در خلیج فارس از مبدأ بندر بوشهر به چهار کشور حوزه خلیج فارس (کویت، بحرین، قطر، و بندر دمام عربستان سعودی)؛
- * از مبدأ بندرعباس به عمان و بنادر کشورهای افریقایی؛
- * در دریای خزر از بنادر شمالی کشور به بندر آکتائو قزاقستان و آستارا به روسیه.

۳. توسعه روابط اقتصادی خارجی جمهوری اسلامی ایران

۳-۱. توسعه روابط دوجانبه

- * تهیه و ارسال بسته‌های اطلاعات تجاری به سفارتخانه‌ها، سازمانهای توسعه تجارت دنیا، اتاقهای بازرگانی، غرفه‌های اطلاع رسانی خارج کشور، همایشهای بین المللی و
- * انتخاب، آموزش، اعزام، مدیریت و راهبری رایزنان بازرگانی در ۱۴ کشور شامل کویت، قزاقستان، ازبکستان، عراق، روسیه، عربستان، پاکستان، امارات، هندوستان، الجزایر، افغانستان، ترکیه، اتریش، ونزوئلا و برنامه ریزی برای اعزام رایزنان بازرگانی به ۳۸ کشور دیگر.

جدول شماره ۱۴ - اجلاسها و کمیسیونهای برگزار شده

ردیف	عناوین	تعداد برگزار شده در سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۱	تعداد برگزار شده در سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۴	نرخ رشد
۱	اجلاس برگزار شده و کمیته‌های مشترک	۸۱	۱۰۶	٪۳۰
۲	همایشها، ملاقاتها و برپایی غرفه‌های اطلاع رسانی	۱۳۷	۱۷۹	٪۳۰
۳	یادداشت تفاهنامه‌ها و موافقتنامه‌ها	۶۰	۱۰۱	٪۶۸

۳-۲. توسعه روابط چندجانبه و بین المللی

- * مشارکت فعال در سازمانها و مجامع بین المللی و منطقه‌ای از جمله: آنکتاد، اکو (TA_ECO)، D۸، سازمان کنفرانس اسلامی (TPS/OIC)، اتحادیه همکاریهای منطقه‌ای کشورهای حاشیه اقیانوس هند (IOR_ARC)؛
- * تهیه گزارش رژیم تجاری جمهوری اسلامی ایران به زبان فارسی و انگلیسی و تحویل به هیئت دولت؛
- * تهیه CPM الحاق به سازمان تجارت جهانی؛
- * برگزاری ۵ دوره آموزشی هشتاد ساعته در حوزه WTO برای ۱۵۰ نفر از کارشناسان و مدیران دستگاه‌های دولتی؛
- * برگزاری پنزده همایش استانی جهت اطلاع رسانی تخصصی در خصوص الحاق به سازمان جهانی تجارت.

جدول شماره ۱۵- موافقتنامه ها و یادداشتهای تفاهم جمهوری اسلامی ایران تاکنون در یک نگاه

موضوع / کشور / قاره	پیمانهای منطقه ای و کشورهای دارای موافقتنامه بازرگانی با جمهوری اسلامی ایران
دوجانبه : موافقتنامه های بازرگانی	
بازارهای پیرامونی	عربستان ، کویت ، قطر ، بحرین ، عمان ، یمن ، سوریه ، اردن ، لبنان ، افغانستان ، پاکستان ، ترکیه ، ارمنستان ، آذربایجان ، ترکمنستان ، ازبکستان ، تاجیکستان ، قرقیزستان ، قزاقستان ، گرجستان ، روسیه ، اوکراین ، بلاروس
آسیا	هندوستان ، کره شمالی ، اندونزی ، کره جنوبی ، بنگلادش
امریکا	کوبا ، اروگوئه ، ونزوئلا
اروپای شرقی	بوسنی ، کرواسی ، بلغارستان ، مقدونیه ، لهستان ، صربستان و مونته نگرو ، اسلواک ، چک ، بلاروس ، مجارستان ، رومانی
اروپای غربی	سوئیس
افریقا	اوگاندا ، افریقای جنوبی ، مغرب ، الجزایر ، جیبوتی ، غنا ، سودان ، نیجریه ، اتیوپی ، زیمبابوه ، تونس
اقیانوسیه	استرالیا
دوجانبه : موافقتنامه های تجارت ترجیحی (PTA) در حال مذاکره	ترکمنستان ، تاجیکستان ، قرقیزستان ، قزاقستان ، گرجستان ، روسیه ، اوکراین ، بلاروس
دوجانبه : موافقتنامه های تجارت ترجیحی (PTA) امضاء شده در حال اجرا	سوریه ، لبنان ، پاکستان ، ترکیه ، ازبکستان ، سریلانکا ، ونزوئلا ، کوبا ، تونس
دوجانبه : موافقتنامه های تجارت آزاد (FTA) در حال مذاکره	سوریه ، ارمنستان ، لبنان
مذاکرات چند جانبه :	
ترجیحی امضاء شده	موافقتنامه تجارت ترجیحی کشورهای عضو اکو ، اکوتا ECO-TA موافقتنامه تجارت ترجیحی دی-۸ موافقتنامه تجارت ترجیحی سازمان کنفرانس اسلامی (TPS/OIS) شروع فرآیند انعقاد موافقت نامه تجارت آزاد (FTA) با شورای همکاری خلیج فارس
پیمانهای منطقه ای که ایران عضو آن است (بالقوه یا بالفعل) مرتبط با تجارت ایران)	اکو ، پیمان شانگهای (عضو ناظر)
غیر ترجیحی : همکاری و تجارت (TCA)	اتحادیه اروپایی (EU+۲۵) فعلاً در حال تعلیق

۴. تنظیم مقررات تجاری کشور

- * برگزاری جلسات مرتبط با شورای عالی صادرات غیر نفتی و کمیته‌های تخصصی موضوعی (۲۴ مورد)؛
- * تدوین دستورالعمل اجرایی پرداخت جوایز و مشوقهای صادراتی (سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۴)؛
- * تدوین طرح جامع مدیریت کیفیت صادرات؛
- * پیشنهاد اصلاح آیین نامه ماده (۶۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت؛
- * پیشنهاد اصلاح آیین نامه شورای پول و اعتبار (آیین نامه تأمین مالی صادرات)؛
- * تدوین آیین نامه "توسعه خوشه‌های صادرات گرای کسب و کار"؛
- * تدوین پیش نویس تصویب نامه حمایت از ایجاد و توسعه پایانه‌های صادراتی؛
- * اصلاح ضوابط و معیارهای انتخاب صادرکنندگان نمونه؛
- * تهیه و اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ساماندهی مبادلات مرزی؛
- * تهیه پیش نویس بازنگری مقررات صادرات و واردات و ارسال آن به هیئت دولت جهت تصویب؛
- * بررسی پیشنهادات مربوط به تعدیل سود بازرگانی کالاها (بیش از ۱۳۵۰ مورد)؛
- * بررسی درخواست ورود کالاهای مستعمل و تشکیل جلسه کارشناسی کمیسیون ماده ۱ (بیش از ۱۸۵ جلسه)؛
- * طراحی، بازنگری و تدوین دستورالعملهای پرداخت تسهیلات ارزی به صادرکنندگان کالا و خدمات؛
- * تدوین و تصویب دستورالعمل تأسیس و راه اندازی مراکز تجاری در شورای عالی صادرات غیر نفتی؛
- * حذف کلیه مجوزهای واردات از ابتدای شروع کار دولت نهم از طرف وزارت بازرگانی در جهت زدودن امتیازات ویژه؛

۵. مطالعات بازارهای جهانی و کالاها

- * تشکیل میزهای کالایی برای کشف مشکلات و تدوین راه حلها (۷۰ مورد) و تهیه گزارشات کالایی برای محصولات صادراتی (۳۰ گروه کالا)؛
- * تشکیل میزهای کشورهای جهان برای کشف مشکلات و تدوین راهکارهای نفوذ در بازار و تهیه گزارشات کشوری به صورت پروفایل (۱۷۱ کشور) و به صورت راهنمای بازار کشورهای هدف (۲۰ مورد)؛
- * تشکیل میز صدور خدمات فنی - مهندسی و تهیه شناسنامه پیمانکاران و مشاوران فعال در بازارهای هدف صادراتی (۱۰۰ مورد)؛
- * تنظیم طرح ساماندهی پذیرش تورهایی تخصصی - تجاری خارجی جهت بازدید از نمایشگاهها و توانمندیهای تخصصی داخل کشور با همکاری اتاق بازرگانی و صنایع و معادن؛
- * توسعه سیستمهای اطلاع رسانی بازارهای هدف از طریق ایجاد مراکز اطلاع رسانی بخش خصوصی (Help Desk) در اتاقهای بازرگانی.

۶. به کارگیری فناوری اطلاعات در تجارت خارجی

- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه مدیریت ثبت سفارش واردات کالا؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه مدیریت پرداخت جوایز صادراتی؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه Made in Iran؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه مدیریت اطلاع رسانی قیمت‌های پایه صادراتی؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه مدیریت اعزام و پذیرش هیئتهای تجاری؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه صدور مجوزهای نمایشگاهی؛
- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه بورس سرمایه گذاری؛
- * طراحی و پیاده سازی پورتال اطلاع رسانی سازمان توسعه تجارت به سه زبان فارسی، انگلیسی و روسی؛

- * طراحی و پیاده سازی سیستم مکانیزه مدیریت انتخاب صادرکننده نمونه؛
- * برنامه ریزی برپایی دوره های آموزشی مجازی e-Learning در حوزه تجارت خارجی کشور و اقدام به برگزاری نخستین دوره آموزش الکترونیکی "صادرات گام به گام"؛
- * فراهم نمودن امکان دسترسی به منابع اطلاعات اقتصادی و تجاری (داخلی - بین المللی) از جمله پایگاه اطلاعاتی مرکز تجارت بین الملل ITC (Product Map, Market Access Map , Trade Map)

نتیجه گیری و پیشنهادهای اساسی

- با عنایت به ترسیم سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴ و تصویب آن از سوی مقام معظم رهبری و اینکه در افق بیست ساله، جمهوری اسلامی ایران به عنوان قدرت اول منطقه مورد نظر است، و با توجه به تحولات بین المللی اخیر و همچنین تحولات اقتصاد ملی، توجه خاص به صادرات بیش از گذشته اهمیت می یابد.
- در راستای تحقق چشم انداز بیست ساله، پیشنهادهای در سطح ملی و فرابخشی از بُعد صادرات، نیازمند اقدامات اساسی و عمده ای است که برخی از آنها به شرح ذیل پیشنهاد می گردد:
۱. توسعه سرمایه گذاریهای صادرات گرای غیرنفتی (داخلی و خارجی)؛
 ۲. سوق دادن تسهیلات (همچون تسهیلات بنگاههای زودبازده) به فعالیتهای صادراتی؛
 ۳. توسعه زیر ساختهای صادراتی در کشور؛
 ۴. همکاری ویژه رسانه ملی (از طریق شبکه داخلی و برون مرزی) برای معرفی کالاها، خدمات و توانمندیهای صادراتی ایران؛
 ۵. افزایش دفاتر و نمایندگیهای ایران در خارج از کشور (گسترش شعبات سازمان توسعه تجارت در کشورهای دیگر) با هدف گسترش بازارهای هدف و تسهیل تجارت؛
 ۶. توجه ویژه به صادرات و تجارت کشور در دیپلماسی ایران.